SWIDOMA SYLA

просьвітно-науковий і поступовий журнал для працюючого люду.

Виходить раз на місяць, кождого 1-го.

Ціна поодинокого числа 5 с.

Рік І. Ч.6 Toronto, November (Падолист) 1915. No.6 Vol.I

„SWIDOMA SYLA"
(KNOWING POWER)
The Only Ukrainian Progressive Magazine in North America.
Published monthly by the
EUROPEAN PRESS, 405 Queen St. W.
Toronto Canada

SUBSCRIPTION:

One year	75 c.
Six months	40 c.
Single copy	5 c.
Foreign Country & United States	$ 1·00.

Advertising rates furnished on application.

John Stefanitsky Manager & Editor.

„СЬВІДОМА СИЛА"
просьвітно-науковий і поступовий журнал для працюючого люду
Виходить раз на місяць, кождого 1-го в Торонто, Онт.

Предплата:

На рік (в Канаді)	75 ц.
на 6 міс.	40 ц.
на рік (в Спол. Державах.)	$ 1·00.
на 6 міс.	50 ц.
Поодиноке число	5ц.

Гроші і письма належить надсилати на адресу:
„SWIDOMA SYLA"
Box 64 Toronto Canada.

Зміст 6 числа.

1.) Приватна власність. І. С.
2.) До пролетарів всіх країв.
3.) Мати. Г. Мак
4.) Початки природознавства в історії культури. Ф. Штрунц.
5.) Дещо з нагоди Укр. сойму. І. С.
6.) Сон і сновиди. Др. М. Бірнбавм
7.) Земельна власність. Г. Мак
8.) Зла дівчина. І. С.
9.) З думок робітника. І. С.

СЬВІДОМА СИЛА

Ч. 6 ПАДОЛИСТ Рік 1.

ПРИВАТНА ВЛАСНІСТЬ

Коли яка небудь річ є уживана через одну особу, або родину для особистої потреби, або для удержаня життя без експльоатації других людий тоді така приватна власність не є шкідлива для людства, але кождий повинен навіть о сю старатись. Соціялізм навіть побільшить таку приватну власність для кождого чоловіка даючи йому повну вартість його праці.

Але коли приватна власність чого небудь є в руках приватного властителя, який є в силі експльоатувати тим других, то тоді така власність повинна бути колективістичною.

Се все повисше сказане означає, що Соціялізм в своїм ладі не позволить нікому посідати і управляти індустрію так, як кому хочесь, але так, як забажає весь загал людства, після науки соціялізму і найлучших метод коротко сказати: Соціялізм(всьо людство) буде посідати і продукувати. Робітники, що вироблять, те будуть мати.

Єслиби хто в соціялістичнім ладі хотів управляти сам якою галузею індустрії, то мусівби давати робітникам повну вартість того, що они виробили, а заразом не сьмівби і продавати дорозше, чим ся, або та річ варта. Ну а тим самим він не мав би жадного профіту і не хотівби навіть про таке що мріти.

Як би індустрія могла бути такого рода, що він сам міг би її управляти, без праці другого, то тоді він міг би се робити, бо не визискувавби нікого. Але ми знаємо, що така індустрія вже тепер не можлива, а що до будучности то шкода і говорити.

Капіталісти, або їх агенти питають ся нераз: як, то в соціялістичнім ладі ніхто не буде міг вкладати гроший в підприемство, яке б йому приносило дохід без праці?

Ой ні, ні панове буржуї, в соціялістичнім ладі ніхто не буде міг жерти хліб запрацьований другими. Там вже примусять Вас перестати красти.

І. С.

Читайте і ширіть „СЬВІДОМУ СИЛУ"

МІЖНАРОДНА СОЦІЯЛІСТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ В ЦІМЕРВАЛЬДІ

ДО ПРОЛЄТАРІВ ВСІХ КРАЇВ

Пролєтарі!

Більше як рік треває вже війна. Поле бою вкрите міліонами трупів. Міліони людей будуть ціле своє життє каліками. Европа представляє з себе величезну різню людий. Вся культура, сотворена працею цілих поколінь, віддана тепер на спустошенє. Найбільш дике варварство сьвяткує нині свій триумф над всім тим, чим людство пишалось до нині.

Як би там не старались оправдувати вибух війни, то ми знаємо, що війна яка сотворила сей хаос, є наслідством імперіялізму наслідством стремління капіталістичної кляси кождої держави, яка задля свого зиску старасєь загарбати підбоєм людську працю та природні богацтва цілого сьвіта.

Держави слабше розвинені під зглядом господарства, або політики, попадають ся в ярмо могучих держав, які в сій війні старають ся кровю і зелїзом уформувати мапу сьвіта відповідно до захланности своїх інтересів. Така доля грозить цілим народам і краям, як: Белгії, Польщі, Балканським Державам, Арминії.

Гончі сили війни в своїм перебігу виступають з повною підлотою та йкчемностію.

Але заслона, котрою був закритий змисл єї сьвітової катастрофи перед сьвідомостію народів, по кусках поволи відпадає.

Капіталісти всіх країв, котрі за проляту кров народа збивають з війни гори золота, твердять, що війна служить оборонї вітчизни, демократії освобожденю угнетених народів. Они брешуть. В дійсности они потребують на місцях спустошеня свободу власного народу разом з независимостію других націй.

Війна витворює нові пута, нові кайдани, нові тягарі, і ніхто инший як тільки пролєтаріят всіх країв, так побідоносних як і побіжених мусить їх зносити.

Єще перед вибухом війни в тім проголошуваним добробуті панувала нужда і недостача, безробітє і дорожнеча, голод і холера, а щож буде по війні? Через цілі будучі століття воєнні кошта будуть пожерати найкращі сили людий, а всякий крок до поступу буде перешкоджений.

Цивілізаційна пустиня, упадок господарства, політична реакція — о ось все благословенство тих страшних людських боїв.

Так відслонює війна нагу постать модерного капіталізму. Пануючі власти капіталістичного суспільства, в руках котрих спочиває доля народів, так монархістичні як і республиканські правління, дипльоматії, організації величезних підприємств, капіталістична преса, церква, — вони є повними виновниками за сю війну, котра через їхні порядки повстала і в їхніх інтересах ведеть ся.

Робітники! Ви нині ошукані, обезправлені, забуті – а преціньз вибухом війни, коли вас кликали йти убивати, то називали вас братами, товаришами. Нині коли мілітаризм поробив вас каліками, розшарпав ваше тіло понизив і знищив вас, па-

(Дальше на стр. ні 15-ій)

Г. Мак.

МАТИ.

Сьвітить місяць, сьвітить ясний
З гори на долину
Кида промінь свій небесний
На вбогу хатину.
Вся безверха й ошарпана
І кругом без тину,
В ній мати заплакана
Колише дитину.
Дитя плаче сльози л'яє,
А спати не може.
Она його забавляє
Візьме, знов положе.
Мати дивить ся на нього
Тяженько здихає
За гіркими слізоньками
Ледво промовляє.
"Оно бідне їсти хоче!
Ох Боже ж мій Боже! . . .
Колиб смерть вже, булоб лучше:
Так жити не гоже. . .
Нащо в сьвіті ми жиемо
Голодні і голі,
Нащо лютий дав нам його
Коли не дав долї".
Її плач скрізь розлітав ся
По всій земській кули,
Лиш ніхто не прислухав ся!
Всї за то забули! . . . . .
Місяць з неба високого
На них подивляв ся
Потім з жалю великого
За хмару сховав ся.
Далї виглянув з-за хмари
В сокори питає,
Яка вітами своїми
Вікно заставляє
"Сокоронько, голубонько
Ти близше вітаєш,
То напевно у тій хатї
Усьо правду знаєш.
Чого плаче бідолаха,
Вдова сиротина?
За що мучить ся сердешна
Маленька дитина"?
Правда твоя місяченьку
Я близько вітаю
І сю хату ошарпану
Уже добре знаю.
Я росла тут на сім місцї
Ще не було й хати;
То напевно лихо тее
Можу добре знати,
Але в мене місяченку
Не вистарчить сили,
Щоб сказати тобі правду,
Як тут люди жили".
Місяць голову понурив,
Тяжко зажурив ся,
Потім жалібно промовив,
Назад повернув ся.
„Я всеб таке хтївби знати
Те хоч коротенько
Де дївав ся сердешного
Дитятки батенько"?
Вітер сердив ся на сокору
Став нею трусити,
Щоб не сьміла щиру правду
Йому говорити.
Затріщали її вїти,
Листя обсипалось,
А серденько з жалем лютим
Кровю обливалось.
Та не могла она сього
Йому не сказати,
Так як була сьвідком сього
Чого плаче мати.
„Місяченьку голубчику
Коли хочеш знати,
То я дещо тобі мушу
Про се розказати.
„Жили люди на сім місцї
Про лихо й не знали,
Степ привольний і роскішний
По нему гуляли!

Були сильні, були вільні
Край свій боронили,
Все веселі і щасливі
Нігди не тужили
Степ з'орали, волю взяли!
Злі прокляті люде,
Люд в кайдани закували
От так нехай буде!...
Голод, тяжкая неволя,
Рабская недоля
Заставили їх подумать
Деж то їхня доля!...
Де степи, лани широкі
І житя просторе!...
За які прол'ляли їх предки
Крови цілє море!...
Порадились, зібрали ся
В похід виступали
Замість волі бажаної
В кайдани попали.
І зісталась сиротою
Вдова бідолаха,
Як день, так ніч л'ле сльозою
Сама сіромаха.
Пухнуть з голоду сердешні
Маленькії діти,
Батьки в каторгу загнані
В кайдани окуті!...
Отсе всеньке місяченьку,
Що могла сказати,
Чого плачуть люди в сьвіті
І ти будеш знати".
Мати слухала розмову
Тяженько здихала,
Сльози капали в колиску,
Дитинка вмирала!...
Она била ся з розпуки
І на руки брала
Цілувала його в губки
Знов в колиску клала.
Оно лежить все холодне
І не ворухнеть ся,
Як згадає, що голодне
Знов слізми зал'ле ся;
Всіх просила: людий, Бога,
Щоб поратували,
І не чують, що небога
Просить, — рукою махнули...
Повалила ся на землю:
Де правди шукати?!...
Розірвалось серце з жалю
От така то мати.

Франц Штрувц. перевів І. С.

ПОЧАТКИ ПРИРОДОЗНАВСТВА В ІСТОРІЇ КУЛЬТУРИ.

(Довінченє.)

З сього можна пізнати, що представляючий космос коронаційний плащ середновікових королів безпосередно походить від убираня пануючих імператорів. Звідси напрямки приводять нас до старинного Сходу. Зображене неба, як плаща богів, не є як небудь і ким небудь вироблена мітична картина; она залежна від старинних символів релігійного культу.

Старинні переданя о полстні сьвіта, неоплатонський міт о тім, і т. и, виникли при помочи пізнійшої класичної теософії в перші релігійні общества і корпорації золотих дїл майстрів, альхіміків і ятроматематиків (то є докторів медицини, які крім своєї спеціяльности займали ся еще і математичними науками). Тут ті старинні мітичні переданя злились з наукою о елементах, теоріею первістної матерії і сїмя і їх альхемічними кругами. Но всї ті несумлїнно охороняючі ся в продовженю віків, з'ображеня і символи старинної космольогії були звязані з собою тожсамостію релігійного початку.

Потрібної звязи всього істнуючого в теперішнім значінню того слова, тоді не знали. Чуте і воля перевишали роздумуваня натяки і висновки. Картинна мова старих альхеміків і астрольогів має свою всесторонну характерну історію, в якій добачуєм чудесну сполуку чутя і поверховну форму його вираженя. Се — надзвичайна свойо-воображаюча історія алеґорій і й загадкових масов. Альхеміки були поетами природи і творили з темного непонятного хаосу цілий сьвіт чувств і образів. Но дорога до чистого сьвіта думок була еще далека. Для поясненя непонятних річей були лиш образи, котрі мали зробити звязь психічних переживань з безконечним і повсюдним. Чи були, але ті витвори цілком невірні і без змислу? — Вже великі мислителї і інформатори старинних алеґоричних сказок дають нам спромогу пізнати, що ми всьо повисше бачимо лиш через предметну і прикметну іллювію, правдивими є лиш сили, які знаходять ся за тими предметами і які перебирають вічно нові форми, счезають і знов виходять. Буддист каже: „Нема иншого кружка крім кружка іллюзії родженя і смерти, в якім незнаючі є приковані своїми думками і дїланями".

Старинна і середновічна наука о природі ніколи не було сьвобідна від поезій, які несьвідомо украшували змисл річей.

Але постепенно вглубляє ся загальне питане о істнованю сьвіта і о научній системі природи, аби лиш скоро і постепенно продираєсь хаос в сьвіт думки, постепенно начинають узнавати в природі розум, надибати те, що було майже много віків знане і обяснене Кантом, именно, що сам розум є законодателем природи. І в історії природознавства взагалї трудною дорогою йшло то розвите, котре продовжалось много віків і яке веде до пізнаня чисто-духовної природи понять і дійсности понятя і закона.

З першу чувственне обясняли чувственним і говорили лиш о прикметах річей і діланях. Перші учені (йонські фізики) односторонно розуміли сьвіт, як природу. Лиш пізнійше появились инші елементи, — вподоба і етика. Де би лиш не виучувались розвитку природознавства, ми всюди стрінем перш всього стремлїня пояснити вселенну. Таким був майже все перший предмет всякого висновку. Говорили, що вселенна як круг, шар, або звід. Треба тільки вміти видїти і відчувати, — а всьо стане понятнем. За рїшами ж стоять, очевидно, релігійні сили, демони магія і тайні науки. Не питане, „в чім є сьвіт" старинні природознавцї відповідали: „в природі." Пізнійше, як відкрито улюблений момент, на те питане начали відповідати: „в думаню". Се були перші попити цілого розуміня сьвіта і природи. Загальний погляд стояв тут на першім плянї, взглядно, дедукція користалась безроздільним пановањем. Однак, чи було се справдї безсмисленним? Вперед чим перейти від некритичного нагромадженя сплетень і передань до нашого плодотворного опиту, треба сказати, що конечною була більша робота. Треба було створити школу строгого думаня. Ту школи оснували еллени, они то

ліка перед ними і молити ся, ни стати сьміло і революційно в обороні свої вітчини і прав?

Але то не першина; націоналдемократи завсігди звикли впроваджувати своїм шувіністичним патріотизмом, робітництво в блуд. Говорять нібито о боротьбі, а тимчасом кажуть коритись тим, які з давен запрягли робітників в ярмо і смокчуть з них живу кров. Сей сойм, як видно був лиш ШОПКОЮ, якою декотрі одиниці роблять собі прихільство в австрійського фатерлянду і між робітництвом вплив.

Крім сего, ще й те є дуже болюче, що той, який нібито мав бути героєм і оборонцем укр. народа—пан Січинський, в обороні якого робітники складали і ще складають тисячі долярів, потрафив висказатись що українцям під своїм королем булоби лучше чим тепер під чужим. З сего можна легко догадатись, що Січинський соціялістом ну і оборонцем поневоленого робітництва, яким його декотрі одиниці хотіли зробити, ніколи не був. Не був тому, що оборонець народу ніколи не вчить людей будувати престоли для королів, які є тільки тягаром для працюючого люду. Королеви траба складати мільони на удержанє, а се вже цілком ані для українського ані для иншого народа непотрібне. Пощо годувати бика, коли до нічого непотрібний а тим більше о нього старатись. Єслиб справді коли таке сталось, то се булоб найбільшою провокацією українського народа, яку він від самого початку свого істнованя міг зробити. Ніби яка тут ріжниця; може в тім, що той король буде українцем.? Алеж для нас робітників все одно, чи він український чи чортівський; ми все одно булиб угнітані. Нам нема також ріжниці в якого ми фабриканта працюєм, бо знаємо, що український так само як англійський або німецький буде пер душу і висисав нашу кров. А коли так, то нам робітникам треба наших ворогів нищити, без огляду на те, якої він нації або релігії. З рештою кого п. Січинський думає зробити українським королем; може того злодія буковинського Василька, який обікрав селянську касу, обрабував бідних селян.? Здаєсь, що він бувби найлучший до сего, він добрий політик, знає добре мізки нужденному робітництву закручувати.

На соймі, як бачимо старали ся о короля а не Україну без хлопа і пана. Они сих слів Т. Шевченка „без хлопа і пана" уживають лише на те, щоб замилити робітникам очи.

Нам робітникам нема чого навіть в ту сторону звертати очий, бо нічо не скористаєм. Ми визволити Україну можемо лише СИЛОЮ РЕВОЛЮЦІЇ, а не просьбою. Тому вступаймо громадно в ряди Соціялдемократії і приготовляймось до сего, так важного діла.

І. К.

Кождий хто запренумеруэ „СЬВІДОМУ СИЛУ" эще перед новим роком, дістане книжку „Земля і чоловік" варт. 20ц. даром.

Д-р М. Вірнбавм

Сон і сновиди

Істнованє снів стало інтересувати докторів лише в послідні часи; на основі влучних і строго научних досліджень они прийшли до висновку що товкованє снів і обясненє їх внутрішнього змислу цілком можливе; конечно, що се робить ся инакше, чим в народних сонниках.

Ми бачимо сновиди головно тоді коли спимо, хотяй декотрі люде роблять се і в півспячім стані. Наш мізк постоянно побирає нові запремічення з внїшного сьвіта і хотяй ті запремічення не все доходять до нашого сьвідома але ніколи они не пропадають без-слідно.

Так приміром на улиці ми бачимо много, що нас мало інтересує, і на нічо ми не звертаєм більшої уваги але рівночасно всяке запремічене передістає ся до нашого мізку за помочію зорового апарату (очей і зорових нервів) і там позістає. Припустім, що таким способом запримітилось в мізку лице якого небудь знакомого, якого ми недавно бачили і по при якого ми перейшли на улиці не замітивши його. А от в слідуючу ніч ми бачимо його в сні і лице його виглядає нам блїдим, худим більним, одним словом таким, яким ми його бачили в дійсности. Що за диво, коли ми за якийсь час довідаємось, що нам знакомий справді хорий. Ми тоді уважаєм наш сон вїщим, не памятаючи сего що ми бачили його на улиці.

Многі дїланя повсюдного житя ми доповняєм автоматично, то є машинально, з привички, не думаючи о них. Виходячи з дому, ми замикаємо двері, кидаємо листа до почтової скринки, а полїм на диво, через якийсь час начинаєм сумнївать ись чи заперли ми двері та чи не позістави ли ми листа на столї. Ми не можемо запамятати наших дій. З повисше сказаного виходить, що в нашім мізку крім зображень, доходячих до сьвідома, є ще так званий півсьвідом який хоронить в собі всї несьвідомі запремічення, о яких ми не здаємо собі справи.

В день півсьвідом не грає замітної ролї, відсуваєсь на задний плян сьвідомих думок. За те в ночи коли сьвідом нашого мізку слабне півсьвідом освободжуєсь зі своїх оков. Мізк продовжає свою роботу і в часї спання, але без всякої участи розуму і тоді він похожий на мізк духовно хорого. В сні взносять ся без всякої внутрішної звязи, рїжні запремічення і спогади сьвідомого житя і сплїтають ся в фантастичні образи.

Всї люди без винятку видять сни, єслиж декотрі ажтуь, що ні, то се доказує тільки, що они сплять трошки за твердо і не можуть пригадати собі, що їм снилось. Тут треба також згадати, що для повного і ясного пригадуваня собі снів, треба мати звїсну привичку.

Перед самим пробудженєм, сон є більше легким і сновиди, які ми бачимо в тім часї, скорше остають ся в памяти. Тому більшість снів, які

ми памятаємо, бачимо незадовго по пробудженю. Але треба памятати, що ми не тільки пробуджуємось до сьвіта, але часом і в ночи, особливо тоді, коли бачимо тяжкі сни. У нервових людей дуже легкий сон, тому они звичайно памятають всі сновиди.

Вже малі діти начинають бачити сни, скоро лиш їх мізок розвине ся на стільки, що може переробляти запремічення внїшного сьвіта. Те саме можна сказати і про звірята, а імен. о собаках і конях, если ми будем слїдили за їх поведенем в часї спання.

Щож властиво побуджує сни?

Ми бачимо в снї виключно те, що в день перед сновидом займало наші думки, або те, що в часї сну доходить до нашого півсьвідома.

Що до явищ, які переробляє наш мізок на яві, то треба замітити, що ми не тільки щоденно приймаєм масу запремічень з окружаючого нас житя, але також часто думаєм о тім, що вже давно минуло. А відтак дивним для нас стає, що ми бачимо в снї, так сказати, давно забуде і не довідуємось цілком, що об всїм тім, ми думали недавно на яві.

Другої причини повстання снів належить шукати в явищах в часї спання, бо наші органи чувств спосібні приймати запремічення в часї сну, коли лише ті запремічення достаточно сильні. При легкім снї, запремічення навіть дуже незначні, можуть дїйти сьвідома і перервати сон.

Нас може розбудити ясність або шум. Звісно також: що декотрі будять ся від легкого дотирку або если дати їм, що небудь пахучого понюхати.

Пробудженє настає звичайно таким способом, що яке небудь роздражненє приймають наші органи чувств і примушують нас пробудитись. Єслиби органи чувств в часї спання були недоступні впливам внїшного сьвіта, то ми моглиби собі спати безперервно. І дїйсно декотрі люде позбавлені органів чувств, як ось глухі сліпі і т. д. відзначають ся великою сонливостію і остають ся часто такими до смерти.

Часто запремічення недостоточно сильні, щоби розбудити спячого, але они перероблюють ся в мізку і вплітують ся в сновиди. Звичайний шум видає ся в снї громом або гуркотом армати. В часї спання воображенє збільшаєсь і уміцнює всї запремічення. Коли ми виставимо голу ногу а холодний воздух повіє, то нам зараз здаєсь, що ми впали в воду і топимось.

Сни викликають ся не тільки внїшними запремічеными, але також і внутрішними то є тими, які повстають в нашім організмї. Єсли ми приміром наївшись обильно кладемось спати, то жолудок під напором того спожитого роздражнює нас і викликує який небудь неприємний сон. Тяжкий сон може повстати також під впливом переповненя мочового пїхура.

Легка пухлина в горлї, яка звичайно буває при запаленю горла визиває в снї чувство удушеня. Нам снить ся, що ми захорували на тяжке запалене горла або дифтерію і коли ми пробудимось, то не може нам з дива зійти, переконаємось, що ми справдї нездорові. Чиж не начинаєм ми тоді вірити в пророцтво наших снів?

Таким робом легко розясьнюєсь пророкуючий сон. І не дивлячись на більшу фантастичність снів, ми в дїйсности ніколи не бачимо нїчого неможливого. Нам можуть снитись уроїня і спомини, які відносять ся до теперішного або недалекого минувшого часу, в будуще ми ніколи не можемо заглянути. Завдяки строго наукових розслїдженъ, товкованє снів стало можливе виключно на основі переживань і страждань чоловіка. Все те дає спромогу докторови глибше ввійти в духовне житє хорого, що є надзвичайно важним при куруванню людей.

Послїдних майже все мучать тяжкі сни, дуже рідко ми чуєм від нервових людей о веселих, або рїжнородних снах. Ті сни впливають на цїле їх житє, майже руководять їх поступками, відбирають апетит, псують їх настрій, від чого они стають ся роздраженими, нездарними, змученими і невдоволеними.

(Дальше буде)

Земельна власність

(Докінченє.)

Однак се мали собі робити лише богаті люди, але через деякий час виникли сварки за такі вчинки. Першими почали се робити французькі королї, а як ее почали робити і деякі приватні люди то Людвик Благочестивий в 819 році мусів те все заборонити, а хто хотів все таки мати такий лїс то повинен був діставати окремий дозвіл. Тим же, що самі позагороджували і перечили другим бити дичину в їх лїсї, сказав знятись свій запрет. Через так: сварки за лїс як попереду за володіня землею правели сусідів до більш справедливого розділу лїсів і так як тоді вже право на власність землї було в силї то оно легко перенеслось і на лїс. Але все ж таки і після того лїс оставав ся громадським і ніхто не міг ним володіти, наколи не був членом громади.

Як видко, то се невеличке обмеженє грало велику ролю в розвитку земельної власности. Що ж то є таке та громада про яку ми так часто згадували? Она є, так званою, патриярхальною семією, абож організацією, яка розрослась і розвилась з такої семеї, абож організацією, яка розвилась подібно патріярхальні семії себто по її системі. В патріярхальні семії був всему голова батько найстарший між всїми членами такої семії. Чим близше організація до такої семії тим більш не обмежене право батька на все майно. Признаючи за тим право володіти всїм майном і було положене права власности в повнім значінню того слова. В дїйсности так було. Старший в громадї батько, або займаючий його місце не робив нїчого, а лише казав всїм членам, що робити. Він мав також свої кавалки землї, котрі з часом ставали його власностию. Чим більше в громадї укріплялась думка, що она лише повинна робити, а не порядкувати, тим більше укріплялось володарем за собов право власности. В той же спосіб всї лїси і пасовиска були під його розпорядком і він міг приділяти їх кому небудь з громади, або відбирати і то стільки скільки єму бажалось, а се значило, що сила на право власности зоставалась за ним

т. є. за батьком чи його намістником.

Такі обставини складались історично і по них власником надо всім була громада, а господарем був батько. Однакож сі обставини переминались, позаяк кожда община старалась утримати за собою т. є. за своїм батьком право старшинства. Та з громад, яка зуміла утримати за собою таке старшинство, господарювала над другими громадками, а семя мала право, щоб з її членів був все господар над всіми громадами. На підставі сього права до тої семї переходило право користання всім майном. Як видно з сего, таким робом виростало необмежене право власности на землю. З початку їх власностію були ліси, луги, а потім, як они ставали більше повновласні, переходила і робуча земля.

Однакож не скрізь робилось се однаково. Бували і инакші способи, особливо при кольонізації, яка дуже часто робилась з цілею заволодіти землею себто буржуазною. Ніякі кольонії не виходять з патриярхальної семї; они лише стараються потрафляти за нею по те, щоби, поки-що, охоронити рівноправство. Люди, які вже привикли до хліборобства захвачували, землю і поселялись семями, а кочовники захвачували в свою власність, ще навіть при володінню семї. Але і тут і там розвиваєсь право власности однаково, переходючи на одну особу. Сліди такого розвитку можна знайти по всї Европі. Найбільший поступ в тім напрямку зробили Номади по всій Европі, а найбільше на славян. До 1861 р. в Білоросії і Великоросії не було инакшої земельної власности, як лише належна панови (поміщикови). Панам належала вся земля, навіть і та, на якій стояла нещасна, похилена хатина селянина. Панам належала вся земля оброблена, ліс, луг; в деяких місцевостях всеж підлягали громадскому переділу. Селянин мав право нею користатись лише в такій мірі, в якій позволяв йому пан.

Де було досить ліса, там пан дозволяв їм користатись для будови — се було в середній Росії, а в північній можна було вести і торгівлю позаяк їм не було де спродувати, а наколи се стало можливим то в них те право було відібране.

Такі відносини до ліса і користання ним істнувало по всій Европі. Кольонізація, яка внесла богато перемін по всій Німеччині і аж по всіх славянських землях не зробила великого впливу через те, що володілець землї не хотів ділити ліса на дрібні кавалки, а зіставляв його на громадське користання. Однакож кольоністам дозвалялось збирати дрова для власного топлива і для будови. Але наколи ліс подорожав, то володар жадав, щоб йому за те відробляли, або відбували повинність, яку він скаже. Однак звичай збирати дрова в лісї заховав ся і до нині і поміж народом істнує віра, що він має на те законне право. Однак тепер те збиранє дров треба відробити панови, а по деяких місцевостях зовсім заборонено не лише дрова збирати, а й ягоди рвати і гриби збирати — себто право громадського користання дарами природи зовсім викорінене.

Таким же способом ще з давна була уставлена власність на польових і лісових звірів, хоч люди і боролись за се, але право осталось в руках сильнійших, однак боротьба за право охоти ведеть ся й досі. В

Чехах при кінци середних віків, задля того, щоб здобути собі на охоту власне право, мусіли пани відобрати всяку зброю, яка потрібна для охоти. Біда залежала, після, в тім, що се право розповсюднилось а ліса і на оброблену землю селян. Відняки скілько не сварились, скілько не доказували неправдивість сих подій, однак їм се не помогло, позаяк і та земля рахувалась панською.

В Росії се право зістаєсь за панами і по нині, в деяких місцевостях. Се зостаєсь не з часу панщини, коли пан давав селянинови кавалок землї, а за те заставляв його обробляти собі такий же кавалок. Однак се можливе лише при таких широких площах, як в Росії, в краях де землї менше се право знищене давно. Хоч селяни часами і переміняли площу свою володіня, однакож між землями, які оброблялись для панів і землями, оброблявшими ся для селян, була раз на все проведена границя. Таким способом вся земля була поділена на селянську і панську. Хоч фактично і та і друга були власністію пана лише перша знаходилась в володіню селян. Поступ в організації труду і відкритя нових винаходів де б його можна прикласти всюди заставили признати рабський труд не вигідним для обох сторон. Дух часу, на підставі сього, привів до того, що в західній европі селянська земля зробилась власністю панів. Однак ся ціль була досягнена не зразу і не скрізь разом і дорогу до сього зробило будуваня богатьох літ по всій Німеччині, від Вестфалії повз славяньскі землї аж до границь Росії. Кольоністи мали право володіти своєю землею, але введена в Німеччині наслідственна аренда, зробила ту землю як би їх власною, лише за то треба було відчувати повинність установлену раз на все, або платити грішми. В той час поміж господином і його підданими став наслідственний суд, як сторож договорів і відносин. Тим самим необмежена власть батька була знищена зовсім.

Щоби установити на все такі відносини сучасні паньства вживали заходів, перемінюючі повинність неопределену на определену, як на пр. три дні на тиждень, а потім стали викупляти за гроші. Дякуючи таким викупам з батьківської власти, яка вже на ділї в той час не істнувала і тільки дякуючи сьому виникла в сучасних паньствах свобідна власність. Історія дає нам можливість обміркувати, на скілько се було правдиво і як се використувалось приватно. Однак Росія виступила на сей культурний шлях західно европейських народів лише в пізнійші часи, але застановилась поки-що на степени другого шляху она недосягла ще правдивої приватної власности на землю. Поступ, однак вилив ся в тім, що до 1861го року насильно наділили селян землею, а після поділили землю на селяньску і панську і тим самим повторили те саме, що було за панованя батька в семї, позаяк пани захватили собі в сто раз більше ніж дали селянам. Хотяй право власности належить ся лише громаді позаяк она сама наділяє не маючих своїх членів і робить передїл коли й охоче ся. Все сказане про Росію не відносить до Польщі і прибалтийского краю. На підставі всіх повисше наведених фактів виникла земельна власність.

Г. Мак.

І. Стефанїцкий.

Зла дївчина.

(Панська мораль.)

(Докінченє.)

Панї Л. — А так се нове; ти любила його! І то твій викрут? Я ґратулюю тобі, твоїй любови. Ти любила його що? Добре, ти маєш дуже гарний добрий апетит на . . . . , моя дївче. Молодий чоловік як Юлїян, як пан Юлїян. Ти хотїлаб попробувати і з иншими панами з його кляси вчитись любувати, що? (говорючи се насуваєсь до Марусї, яка з боязни посуваєсь назад).

Пан Л. — (перериваючи) Стримайсь люба, не злость ся.

Панї Л. — Чи се тебе не злостить? Чи се не зворушує тобі крови, коли чуєш, що ся баба повідає, як она потягнула до любови нашого сина, так, як би то він не мав лїпшої до женення, тільки кухарку? (До Марусї) Ах ти остра, але вір менї, що я острійша як ти. Те все, що ти нам ту повідаєш, то лише на те, щоб дістати більше як сто корон. — Ти думаєш, що се не досить, але не дістанеш більше анї гелера, се я тобі кажу, а коли ти будеш суперечку провадила, то не дістанеш нїчого. Стережись, — ти паскудна, зла дївчина. Забирайсь і пакуй свої річи, я відправляю тебе (З розпростертими руками) Я викидаю тебе. (Маруся нїчо не говорючи плаче і виходить з покою. Панї Л. траснула за нею дверима.)

Панї Л. — (вертаючись назад до Пана Л.) Що ти думаєш о тій бистротї сеї баби. Она хоче нас очернити.

Пан Л. — Так; они мають много спромоги коли небудь се зробити, говорячи о своїй кривдї. Они пильнують сего (Павза, через двері можна чути плач Марусї.)

Панї Л. — Се нїколи булоб ся не стало, колиб ти був підвисшив Юлїянови суму гроша на розходи, так сказати бодай 100 на місяць. Хлопець, знаєш, молодий — коли не має подостатком гроший, щоб зробити собі приємність і забавку поза домом, шукає собі в дома — він тільки на пів виноватий.

Пан Л. — Але, чи не зайшов він собі тепер в близьку знайомість з панею Шиманською?

Панї Л. — (рухаючи раменами) А-а панї Шиманська бачила вже більше як сорок жерел — а він що, тільки двайцять шість лїт. Се не є правдива любов. І тому се можна викурувати кождий раз. Підвисшити йому суму гроша на розходи; се не таке страшне.

Пан Л. — Не страшне? Тільки подумай що говориш. Колиб ми в остатнїх пятьох лїтах, були дали Юлькови по сто корон місячно більше то се зробилоб шість тисяч, нї? отже, а тепер в сїм часї ми вигнали сїм дївчат — тільки через него і кожда з них забрала по 100 корон. Значить що всї они забрали 700 корон. А коли ми йому не дали тих грошей то ми заощадили, бо з тих 6000 ми виплатили лиш 700 корон, а решта 5 тисяч 300 корон лишилось, бачиш!?

нуючі старають ся зрабувати від вас все, ваш маєток, ваше житє, вашу цїль, ваш ідеал, одним словом: невільниче підданьство пануючим.

Вас обрабовано з можливости висказати ваш осуд, ваше чутє, ваш біль, вам заборонено згадувати ваші жаданя. Преса здушена, свобода і полїтичні права потоптані ногами, так панує нинї зелїзна рука мілїтаризму.

Проти такого положеня, що загрожує цїлій будуччнї Европи і людства, ми не сьміємо і не можемо оставитись на далї безпечними. Через протяг десяток лїт соціялїстичний пролєтаріят боров ся з мілїтаризмом. На всїх національних і інтернаціональних зїздах заступники пролєтаріяту вічно були в обаві, що з імперіялїзму випливає гроза небезпечної війни. Інтернаціональні соціялїстичні конґреси в Штутґардї, Копенгазї Базилїї зазначували дорогу, якої повинен держатись пролєтаріят.

Соціялїстичні партії робітничі орґанізації ріжних країв, які ту дорогу визначували, від самого початку війни хибили виповнити свої обовязки. Їхні заступники застановила вести клясову боротьбу, те одиноке можливе і успішне средство пролєтарської еманципації. Они пішли згідно з пануючою клясою і голосували за воєнними кредитами, они віддали себе правительствам, до розпорядимости, до ріжної услуги, они через пресу і післанців пробували позискати невтральні держави для правительственної полїтики своїх країв, они поробили себе міністрами і тому они є відвічальні перед робітничою клясою за теперішність, будуччину, за сю війну і її цїли.

Інтернаціональна робітнича кляса, котра не впала в першім періодї війни, або освободилась вже з сего, завинила в сїм випадку те, що до тепер, другого року людського мордованя, не предприняла нїяких средств анї кроків, щоби рівночасно у всїх краях розпочати горячу і відважну боротьбу за миром.

Серед такого гіркого положеня ми заступники соціялїстичних партій і юній, ми Нїмцї, Французи, Італїйцї, Росіяни, Поляки, Латиші Румуни, Болгари, Шведи, Норвежцї Голяндцї і Швайцарцї, ми які не стоїмо на ґрунтї національної солїдарности з клясою визискувачів, а стоїмо на ґрунтї інтернаціональної солїдарности пролєтаріяту і клясової боротьби, зібралисьмо ся разом, щоби пірвані звязи інтернаціональних відносин на ново злучити, та щоби покликати робітничу клясу до житя та боротьби за мир!

Боротьба за мир є боротьбою за свободу, за братерство народів, за соціялїзм. Хай розпічне ся боротьба за миром, але за миром без забору і воєнних нагород. Такий мир є можливий тодї коли застановимо ся над знасиленими правами і свободами народів. Нїяких заборів анї явних анї скритих!

Пролєтарі! Від вибуху війни, ви віддали на услугу пануючій клясї вашу силу, вашу відвагу, вашу витревалість. Тепер виступіть з неублаганою пролєтарською клясовою боротьбою за свої права, за сьвяту цїль соціялїзму, за освободженє угнетених народів і за поневолену клясу. Задачею і обовязком соціялїстів воюючий країв є розпочати сю боротьбу з цїлою силою, а задачею і обовязком соціялїстів невтральних країв є поперти своїх братів всїми можливими

средствами в сій боротьбі з кривавим варварством.

В історії світа не було ще конечнійшої і взнеслійшої задачі, виповнюванє котрої має бути тепер нашим загальним ділом, „щоби завести мир між народами.

Робітники і робітниці! Мами і батьки! Вдови і сироти! Ранені і каліки, всі ви, що потерпіли через війну, ми кличемо до Вас: через границі через поля убийства, через понищені міста і села,

Пролетарі всіх країв еднайте сь

З думок робітника

Коли Вам, хто небудь каже, що ся або инша нація воюе в оборонї своі і т. и., то скажіть йому, що він бреше, позаяк війна не є нічим иншим, як тільки борбою ріжних капіталістичних ґруп, до якої они висилають робітників, щоб за них бились. Робітники бють ся а відтак ще й кошта війни поповнюють в роді податків.

Хто більший злодій; чи той, хто впхав руку в твою кишеню і забрав в тебе два або і десять доларів; чи той, хто за помочию приватної власности (капіталіст) тоді, коли ти працюеш в него (і заробляеш по $5 приміром) що дня бере собі половину з того, що ти собі заробив?

Соціялізм є одинокою надіею нужденних робітників і чим скорше они його спізнають, тим скорше визволять ся з оков біди і нужди, яку капіталісти на них наложили.

Найлучшою асекурацією або запомогою яку лиш чоловік може своїм дітям або жінці лишити є соціялізм.

В соціялістичнім ладі кождий буде мусів працювати не робить ріжниці, хто він такий тепер, чи дідич чи ґраф чи чорт. Гнилих також не буде, бо хто не буде робив той не буде їв. Хиба що їсти не схоче, то тоді може спокійно собі спати.

Декотрі робітники кажуть що не мають щастя. Щасте є тільки много з робітників не хоче його. Они в Соціялізмі. Хочете переконати ся, чи се правда, то робіть те, що соціялізм каже. А коли не знаете, що соціялізм каже то вступіть до соціялдемократичної партії, а там Вам скажуть.

Той хто хоче більше, чим його праця варта, є злодієм.

Той хто хоче менше, чим його праця варта, є дурним.

Той хто хоче стільки, скільки його праця варта, себто скілько запрацював, є соціялістом.

Робітники ніколи не думайте, що перший ліпший богач, який посідає десятки, сотки тисяч або мілїонів, збогатив ся своєю власною працею.

Кождий хто запренумеруэ „СЬВІДОМУ СИЛУ" еще перед новим роком, дістане книжку „Земля і чоловік" варт. 20ц. даром.

Читайте і ширіть

„РОБОЧИЙ НАРОД"

часопись для працюючого люду. орґан української соціял-демократичної партії в Канаді. Кождa людина читаючи сю часопись дізнаєсь в який спосіб можна добути лучше житє, так для себе, як і цілого загалу.

Річна передплата: $2·00 Адреса:

„ROBOTCHYJ NAROD"
Box 3658 Sta-B Winnipeg, Man. Canada.

Бібльотека „НОВИЙ СЬВІТ"
Випустила книжочку Ч. 6. „Робітнича Читанка" ЦІНА 15 Ц.
Перепнсні Картки.
Чорт проти війни! Голод в робітничій хаті, Жон Жорес, Мені тринайпятий минав і Дивлю ся в могилі козака. По одинокі картки по 3 ц. 100 к. за $1·35 ц. Гроші і письма шліть на адресу:

„NOWYJ SWIT"
Box 1051 Montreal. Canada.

„РОБІТНИК"

Тижнева українська соціялістично робітнича часопись.
(Орґан укр. соц. в Америці)
Кождий робітник повинен читати єю часопись, бо з неї осягне правдиве знанє як поправиту свою гірку долю.
Річна передплата в Спол. Державах: $1·50 до Канади і заграницю. $1·75.

Адреса: **„ROBITNYK"**
2335 W. 11th St. cor. Literary Rd.
Cleveland, Ohio. U. S. A.

„ГАЙДАМАКИ"

поступова часопись для українського народу в Спол. Даржавах виходить що тижня в Ню Йорку.

Річна передплата: $1·50 Адреса:
515 S. Broad St. Trenton N. J.

РОБІТНИЧІ ПІСНІ

Зібрав І. С.

ЦІНА 5 ЦЕНТІВ. З ПЕРЕСИЛКОЮ 6 Ц.

Замовленя разом з грішми належить надсилати на адресу:

SWIDOMA SYLA

Box 64 **Toronto, Can.**

В. ЛОЙКО — З РОС. ПЕРЕКЛАВ Г. МАК.

ЗЕМЛЯ І ЧОЛОВІК.

Дуже поучаюча книжка, з якої можна довідатись скільки чоловікові потрібно землі, щоб вижити; чи подостатком є тепер землі, щоб вижившти всіх людей на сьвіті і що за причина, що не всі її подостатком мають. Хто хоче знати про се, хай сейчас висилає замовлене разом з належитостію.

ЦІНА 20 ЦЕНТІВ.

Адреса : SWIDOMA SYLA

BOX 64 TORONTO, CANADA.

М. Салтиків-Щедрин. з рос. переклав Г. М.

ПОВІСТЬ

О ТІМ, ЯК МУЖИК ДВОХ ГЕНЕРАЛІВ ВИГОДУВАВ

Хто хоче добре насміятись а до того спізнати, як мужика нагороджують за його роботу, хай купить собі сю книжочку.

ЦІНА 5 ЦЕНТІВ, З ПЕРЕСИЛКОЮ 6 Ц.

SWIDOMA SYLA

Box 64 TORONTO, CANADA.

Історія дурної корови.

(ПОЕМА)

З галицької Зорі. М. Малофій.

Історія як сотворив бог корову дав їй все, що потрібне до жити а заразом і волю і як пізнійше запродала она себе в неволю і т. п.

Книжка ся читаєсь з дуже великим заінтересованем від початку до кінця.

ЦІНА 5 ЦЕНТІВ, З ПЕРЕСИЛКОЮ 6 Ц.

Замовленя надсилайте до редакції „Сьвідомої Сили"